

NOTAT

23. januar 2019

STÆRKT EUROPÆISK FORSVARSSAMARBEJDE ER POPULÆRT I DANMARK

Kontakt:

Forskningschef, Catharina Sørensen

+45 21 54 88 21

cas@thinkeuropa.dk

RESUME The New York Times afslørede i sidste uge, at den amerikanske præsident Donald Trump ved flere lejligheder har leget med tanken om at trække USA ud af NATO – noget, der ville være ensbetydende med at destruere militæralliancen. En ny måling fra Tænketanken EUROPA viser, at danskerne fortsat har stor tillid til NATO som garant for Danmarks sikkerhed. Men oplevelsen af en mere uforudsigelig verden vender tilsyneladende op og ned på en gammel bønmand i dansk EU-debat, nemlig EU-hæren. Halvdelen af danskerne vil gerne have Danmark med i sådan en – en holdning, der faktisk også deles blandt skeptikerpartiet Dansk Folkepartis vælgere.

Det danske forsvarsforbehold betyder dog, at Danmark – som det eneste land i EU – står uden for EU's forsvarssamarbejde. Uanfægtet at danskerne altså i substansen gerne vil være med på forsvarsområdet bakker et flertal op om det at have et forbehold. Dette tilsyneladende paradoks skyldes formentlig, at få danskere er klar over forbeholdenes natur og omfang. Målingen viser, at under halvdelen af danskerne er i stand til at udpege "forsvarssamarbejde" som et af Danmarks tre forbeholdsområder, og at blot 12 pct. er klar over, at Danmark er det eneste land i EU med et forsvarsforbehold.

Målingen viser, at en del af forsvarsforbeholdets fortsatte popularitet skyldes, at det rent psykologisk ikke er attraktivt at afskaffe noget, man har. Det betyder, at det måske mest afgørende slag i en eventuelt kommende folkeafstemningskampagne kommer til at handle om retorik, snarere end substans.

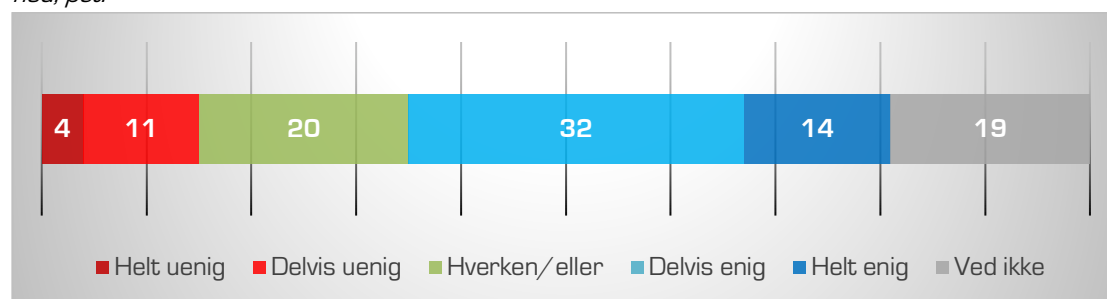
HOVEDKONKLUSIONER:

- Danskerne har stor tillid til NATO. Blot 15 pct. er uenige i, at NATO er en tilstrækkelig garant for Danmarks sikkerhed, mens 45 pct. er enige i udsagnet. Det viser en ny måling blandt 2.028 respondenter foretaget i januar af YouGov for Tænketanken EUROPA.
- Men målingen bekræfter også, at EU i højere grad i dag end tidligere opfattes som en sikkerhedspolitisk aktør. Ydre trusler og global usikkerhed ser ud til at styrke opbakningen til EU.
- Halvdelen af danskerne er sågar parate til støtte dansk deltagelse i en EU-hær. Selv blandt Dansk Folkepartis vælgere er 43 pct. er enige i, at Danmark bør gå med i en EU-hær, mens 42 pct. er uenige.
- For Danmark er udfordringen, at både vores retlige EU-forbehold og forsvarsforbeholdet i stigende grad holder os uden for store dele af det nye sikkerhedssamarbejde i EU. Meget tyder på, at danskerne ikke er bekendt med disse konsekvenser ved forbeholdene.
- Op mod 57 pct. af danskerne er ifølge den nye måling ikke bekendt med forsvarsforbeholdet. Og blot 12 procent er klar over, at Danmark er det eneste land i EU med forbehold.
- Målingen bekræfter også, at der ved folkeafstemninger om at afskaffe et EU-forbehold kan være en stærk bias for status quo. Det er langt mere positivt at stemme for at deltage i noget.
- Hvis man spørger, hvad folk vil stemme i en folkeafstemning om forsvarsforbeholdet, ønsker 33 pct. af respondenterne et opgør med forbeholdet, når svarkategorien handler om at afskaffe forbeholdet, mens 49 pct. ønsker et opgør, når svarkategorien går på, om Danmark skal kunne deltage.

Avisen *The New York Times* afslørede i sidste uge, at den amerikanske præsident Trump ved flere lejligheder skulle have leget med tanken om at trække USA ud af NATO – noget, der må siges at være ensbetydende med at destruere NATO. Præsidenten har efter forlydenderne svært ved at se pointen med alliancen, der er en omkostning for USA.¹ En ny måling blandt 2.028 respondenter, foretaget i januar af YouGov for Tænketanken EUROPA, viser, at danskerne fortsat har stor tillid til NATO. Blot 15 pct. er uenige i, at NATO er en tilstrækkelig garant for Danmarks sikkerhed, mens 45 pct. er enige i udsagnet. *Se figur 1.*

Figur 1: Høj dansk tiltro til NATO som garant for sikkerhed

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? NATO er en tilstrækkelig garant for Danmarks sikkerhed, pct.

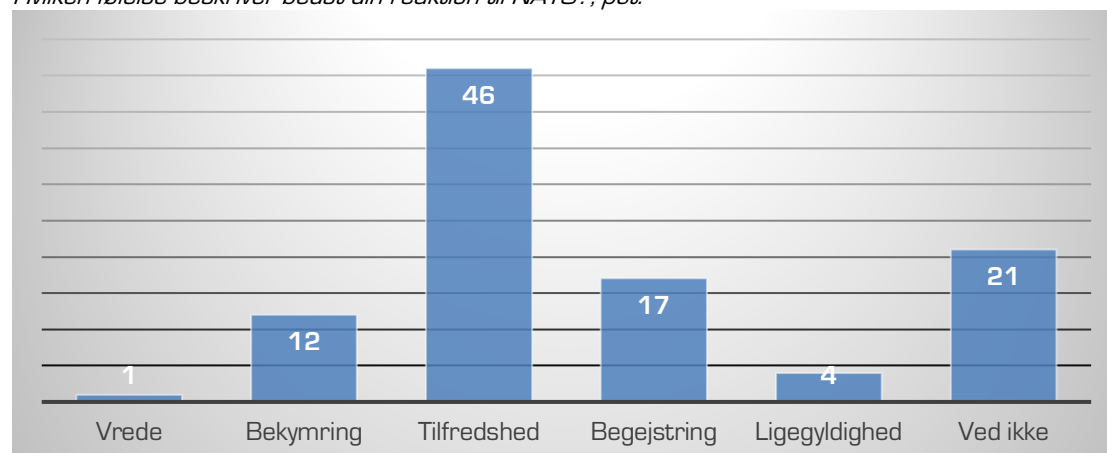

Note: N=2.028. **Kilde:** YouGov for Tænketanken EUROPA, januar 2019.

NATO er derudover noget, danskerne i udbredt grad føler 'tilfredshed' med. 46 pct. reagerer med denne følelse, når de hører om NATO – og 17 pct. er ligefrem 'begeistrede'. Sammenlagt deler blot 17 pct. af respondenterne en af de mere negative følelser som 'vrede', 'bekymring' og 'ligegyldighed'. *Se figur 2.*

Figur 2: Danskere tilfredse med NATO

Hvilken følelse beskriver bedst din reaktion til NATO?, pct.

Note: N=2.028. **Kilde:** YouGov for Tænketanken EUROPA, januar 2019.

¹ Trump Discussed Pulling U.S. From NATO, Aides Say Amid New Concerns Over Russia, af Julian E. Barnes and Helene Cooper, New York Times, 14. januar 2019.

Følelsen af tilfredshed med NATO stiger med folks alder: Mens 34 pct. af de 18-29-årige udtrykker tilfredshed, gælder det 57 pct. af de 60-74-årige. Ligeledes er ældre borgere mere trygge end yngre borgere ved NATO som garant for dansk sikkerhed. Her er 53 pct. enige i, at NATO er en passende garant, mens det samme gælder for 40 pct. af de 18-29-årige.

Selv om Trumps tvivlsomme forhold til NATO altså tilsyneladende ikke rækker ved danskernes tiltro til alliancen, har Tænketanken EUROPA's målinger også vist, at Trumps ageren i Det Hvide Hus får mange danskere til at bakke op om "mere EU". Hvis Trump sætter "America first" får det 46 pct. af danskerne til at støtte et "mere tæt EU-samarbejde", mod 9 pct. der svarer, at det ville få dem til at støtte et "mindre tæt EU-samarbejde" (28 pct. svarer, at det ikke har betydning for dem, og 17 pct. svarer "ved ikke").² EU-opbakningen vokser også i takt med bekymringer om et aggressivt Rusland og oplevelsen af terror i Europa.

Ydre trusler og global usikkerhed ser således ud til at styrke opbakningen til EU, som i højere grad i dag end tidligere opfattes som en sikkerhedspolitisk aktør. Et flertal blandt danskerne ønsker ikke at stå alene i en uforudsigelig verden. EU-studier er på cirka ti år gået fra primært at tiltrække den humaniora-interesserende til også at være i fokus på f.eks. Forsvarsakademiet. "Hvis bare vi kunne rulle EU tilbage til det indre marked – og så bygge ud i forhold til de ydre trusler", opsummerede en deltager i vores fokusgrupper folkestemningen i forbindelse med projektet *Suveræne Danmark*.³ Men for Danmark er udfordringen, at både vores retlige EU-forbehold og forsvarsforbeholdet i stigende grad holder Danmark uden for store dele af det nye EU-samarbejde om "ydre trusler". Meget tyder på, at danskerne ikke er bekendt med disse konsekvenser ved forbeholdene.

Overraskende stor opbakning til EU-hær i Danmark

EU's to største motorer, Tyskland og Frankrig, har svaret igen på Trumps udmeldinger ved at understrege behovet for, at Europa kan passe på sig selv. Det gælder ikke mindst et stærkere og mere effektivt forsvarssamarbejde. I en tale til Europa-Parlamentet i november talte den tyske kansler Angela Merkel åbent om behovet for en EU-hær.⁴

² *Suveræne Danmark*, s. 56. Baseret på en måling med 2.056 respondenter. Tænketanken EUROPA, september 2017, <http://thinkeuropa.dk/vaerdier/suveraene-danmark>.

³ *Ibid.*

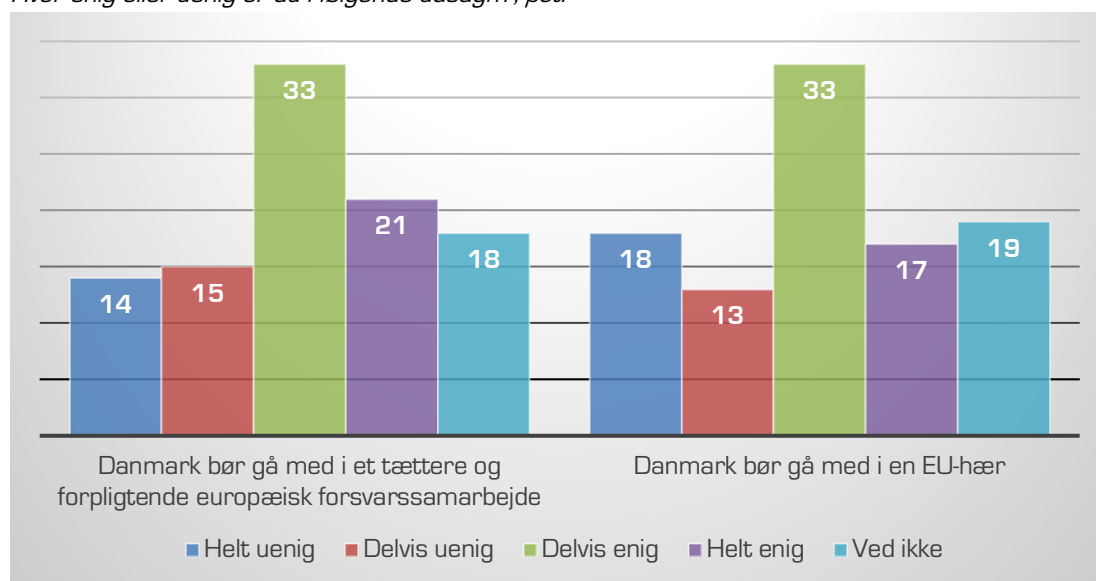
⁴ Angela Merkels tale til Europa-Parlamentet, Strasbourg, 13. november 2018, <https://www.bundeskanzlerin.de/bkin-en/news/speech-by-federal-chancellor-angela-merkel-to-the-european-parliament-strasbourg-13-november-2018-1550688>.

I gennem årtier har netop "EU-hæren" udgjort en retorisk bombe i den danske EU-debat.⁵ Forsvarsminister Claus Hjort Frederiksen svarede da også igen på Merkels tale ved at bede sine kolleger i Bruxelles holde sig fra at omtale en "EU-hær", som – ifølge Hjort – er selve "grunden til vores forbehold for 25 år siden".⁶ Og uanset Merkels tale er der ikke udsigt til en reel EU-hær – det er helt usandsynligt, at en sådan hær kommer til at se dagens lys.⁷

Ikke desto mindre viser Tænketanken EUROPAs måling, at EU-hæren i dag langt fra er den bønmand i debatten, som mange tror. Vi testede betydningen af ordvalget "EU-hær" ved at dele de 2.028 respondenter i den seneste måling op i to grupper og stille den ene gruppe et spørgsmål om, hvorvidt Danmark burde gå med i "et tættere og forpligtende europæiske forsvarssamarbejde", og den anden gruppe et spørgsmål om, hvorvidt Danmark burde gå med i "en EU-hær".

Figur 3: Mange danskere vil med i EU-hær

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn?, pct.

Kilde: YouGov for Tænketanken EUROPA, januar 2019.

Opbakningen er høj uanset, om det er den ene eller den anden formulering, der anvendes. Selv deltagelse i en EU-hær støttes af 50 pct. af danskerne. Forskellen i opbakning mellem de to formuleringer er på blot fire procentpoint.

⁵ EU-hæren er en retorisk bombe, Tænketanken EUROPA, december 2018, <http://thinkeuropa.dk/politik/eu-haeren-er-en-retorisk-bombe>.

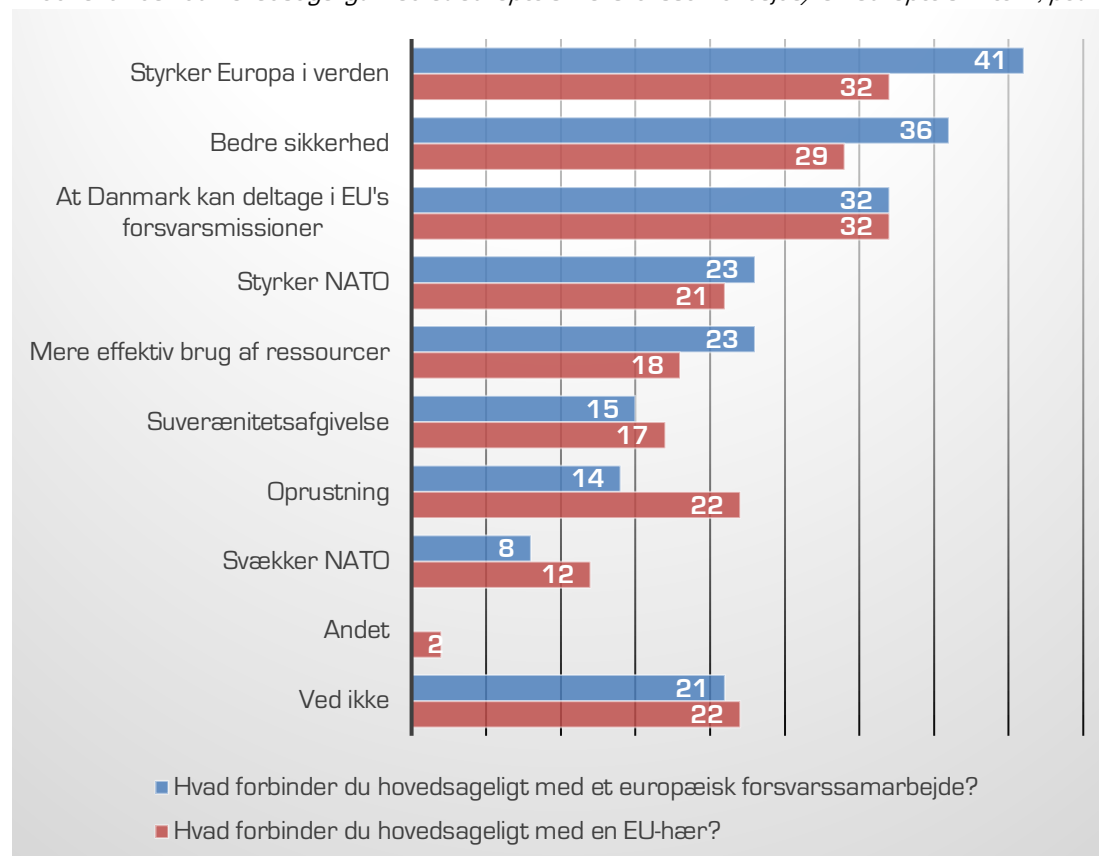
⁶ Hjort: Merkel og Macrons EU-hær kan ødelægge debat om forsvarsforbehold, Altinget, 21. november 2018, <https://www.alinget.dk/artikel/hjort-merkel-og-macrons-eu-haer-kan-oedelaegge-debat-om-forsvarsforbehold>.

⁷ EU-hæren er en retorisk bombe, Tænketanken EUROPA, december 2018, <http://thinkeuropa.dk/politik/eu-haeren-er-en-retorisk-bombe>.

I et opfølgende spørgsmål spurgte vi respondenterne, hvad de hovedsageligt forbinder med hhv. en EU-hær og et europæisk forsvarssamarbejde. Respondenterne kunne vælge så mange svar, de ville, ud fra otte svarmuligheder, eller sætte kryds ved "ved ikke" eller ved "andet", hvor de så selv kunne tilføje andre forhold.

Figur 4: Forsvarssamarbejde styrker Europa og giver bedre sikkerhed

Hvad forbinder du hovedsageligt med et europæisk forsvarssamarbejde/en europæisk hær?, pct.

Note: Flere svar mulige. **Kilde:** YouGov for Tænk tanken EUROPA, januar 2019.

Svarene viser, at der er mange danskere, der har tillid til, at en stærkere forsvarsmæssig rolle til EU vil styrke Europas stemme globalt og give større sikkerhed. Det er også tydeligt, at et stærkere EU-engagement ikke opleves som en trussel mod NATO-samarbejdet – snarere tværtimod. Et "svækket NATO" er den af de prægivne otte associationsmuligheder, færrest respondenter gør sig, når de hører om et tættere forsvarssamarbejde i EU, eller sågar en EU-hær. Langt flere tænker i retning af at det styrker NATO-alliancen.

Nej-partiers vælgere vil også gerne EU's forsvarssamarbejde

Dansk Folkeparti og Enhedslisten bliver de to største partier på nej-siden, hvis der udskrives en folkeafstemning om forsvarsforbeholdet. Men selv blandt disse partiers vælgere mener et flertal faktisk, at Danmark bør deltage i et tættere og forpligtende europæisk forsvarssamarbejde. Blandt de respondenter, der angiver at ville stemme på Enhedslisten, hvis der var folketingsvalg i dag, er 52 pct. enige i behovet for dansk deltagelse, mens blot 35 pct. er uenige. Tallet er hhv. 45 og 41 pct. blandt de respondenter, der vil stemme på Dansk Folkeparti.

Dansk Folkepartis vælgere er også i overraskende grad med på EU-hæren – på trods af partiets generelt stærke euroskepsis. 43 pct. er enige i, at Danmark bør gå med i en EU-hær, 42 pct. er uenige. Enhedslistens vælgere er mere forbeholdne: I ganske stærk kontrast til støtten til deltagelse i ”et tættere forsvarssamarbejde”, er 47 pct. uenige i behovet for deltagelse i en EU-hær, 35 pct. er enige. Forklaringen på Enhedslistens vælgeres skiftende opbakning til de to spørgsmålsformuleringer kan være, at EU-hær i højere grad end forsvarssamarbejde vækker associationer om oprustning – noget der traditionelt er stærk modstand over for i partiet.

Oprustning går fra at være den association, 14 pct. gør sig, når de hører om et europæisk forsvarssamarbejde, til at være den association, 22 pct. gør sig, når de hører om en EU-hær. Mens den primære association til begge formuleringer er den positive forventning til, at det ”styrker Europa i verden”, vækker EU-hæren generelt færre positive associationer end det europæiske forsvarssamarbejde. Der er altså tale om noget, der er mindre positivt i mange danskeres øjne end et forsvarssamarbejde mere generelt – men denne forskel udmønter sig bare ikke i markant større modvilje mod dansk deltagelse.

Vi vil være med, men beholde forbehold

Danmarks forbehold over for at deltage i EU's forsvarspolitiske samarbejde har været i kraft siden 1993 – 25 år. Men op mod 57 pct. af danskerne er ifølge Tænketanken EUROPA's nye YouGov-måling ikke bekendt med forbeholdet. I målingen bad vi respondenterne om at udpege de tre områder, hvor Danmark har EU-forbehold ud fra en liste med 14 samarbejdsområder. Andelen, der udpeger forsvarssamarbejdet, er 43 pct. Det er markant lavere end andelen, der kan udpege forbeholdet over for den fælles mønt, euroen, som er på 70 pct., men samtidig væsentligt højere end de 36 pct., der kan udpege retsforbeholdet (som ellers var til folkeafstemning for blot tre år siden).

Samtidig bad vi respondenterne svare på, hvor mange EU-lande ud over Danmark, der har forbehold over for EU's forsvarssamarbejde. Blot 12 pct. valgte det korrekte tal – nul – ud fra en *scroll-down*-liste fra 0-27. 21 pct. troede, at der var tale om et eller to andre lande med forbehold, 22 pct. at det var tre eller fire andre lande, 12 pct. at det gjaldt fem eller seks lande, og yderligere 12 pct. fordelte sig på valgmulighederne syv til 27 lande. 21 pct. valgte "ved ikke".

Det er ganske sandsynligt, at danskerne skal til stemmeurnerne om forsvarsforbeholdet i løbet af en kommende valgperiode. Statsminister Lars Løkke Rasmussen har længe gjort klart, at han ser et behov for et opgør med forbeholdet, og ved Tænketanken EUROPA's årskonference den 14. januar afviste Socialdemokratiets formand, Mette Frederiksen, at gentage sin tidligere udmelding om, at forbeholdene skal være fundamentet for dansk europapolitik. For begge politikere er det den voksende globale usikkerhed og ydre trusler, der gør det vigtigere for Danmark at gøre op med forbeholdet.

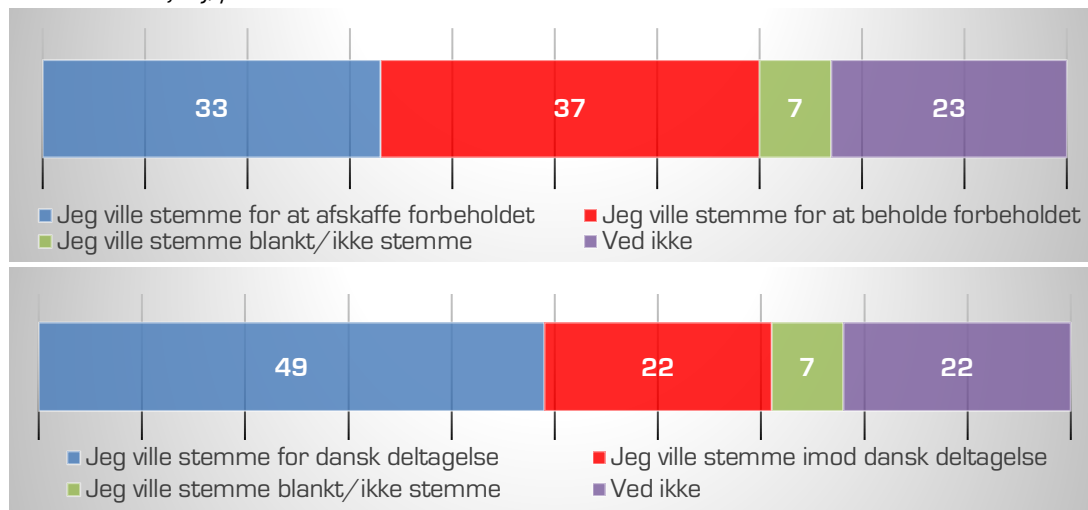
Hvis en afstemning kommer, kan to vigtige pointer tages med fra denne måling:

En afstemning om at afskaffe noget rummer en stærk bias for status quo. Præcis hvor stærk denne bias er, har vi forsøgt at sætte tal på. Vi stillede samtlige 2.028 respondenter følgende spørgsmål: "Hvis der var folkeafstemning i morgen om Danmarks EU-forbehold, hvordan ville du så stemme?", efterfulgt af et underspørgsmål for hvert af de tre forbeholdsområder, herunder altså også "forsvarssamarbejde". Halvdelen af respondenterne skulle vælge mellem svarmulighederne: "Jeg ville stemme for at afskaffe forbeholdet", "Jeg ville stemme for at beholde forbeholdet", "Jeg ville ikke stemme/Jeg ville stemme blankt" og "Ved ikke", mens den anden halvdel skulle vælge mellem svarmulighederne: "Jeg ville stemme for dansk deltagelse", "Jeg ville stemme imod dansk deltagelse", "Jeg ville ikke stemme/Jeg ville stemme blankt" og "Ved ikke".

Den sproglige nuance i svarkategorierne har store konsekvenser for danskernes svar. Der var et meget klart flertal for at gøre op med forsvarsforbeholdet blandt den gruppe respondenter, der skulle vælge mellem at deltage eller ikke at deltage, mens der var et flertal imod at gøre op med forbeholdet blandt den gruppe, der skulle vælge mellem at afskaffe eller at beholde. *Se figur 5.*

Figur 5: Danskerne vil deltage, men ikke afskaffe

Hvis der var folkeafstemning i morgen om Danmarks EU-forbehold, hvordan ville du så stemme? (forsvarssamarbejde), pct.

Kilde: YouGov for Tænketanken EUROPA, januar 2019.

Denne adfærdspsykologiske bias viser vigtigheden af at imødegå automatpilot-tænkning i en folkeafstemningskampagne. Det måske mest afgørende slag i en evt. kommende folkeafstemningskampagne kommer til at handle om retorik, snarere end substans.

For det andet er det vigtigt med et bredere perspektiv i dansk EU-debat og -oplysning, som nemt bliver for nationalt-fokuseret. Det gælder ikke mindst ift. forsvarsforbeholdet, som netop handler om verdenen uden for Danmark. Det betyder noget for Danmarks stilling og muligheder, om vi er det eneste land i EU, der står uden for et samarbejde, eller om vores nærmeste allierede er i samme situation. På forsvarsområdet står Danmark alene med forbeholdet. Neutrale lande som Sverige er fuldt ud med. Dertil kommer, at alle andre tredjelande end Danmark – og altså også ikke-europæiske lande uden for EU – har mulighed for at deltage i EU's forsvarsmissioner, noget lande som Canada, Norge, New Zealand og sågar Rusland har benyttet sig af. Det er frivilligt for lande, om de vil deltage i EU's forsvarsoperationer, men Danmark er i princippet det eneste land i verden, der ikke må.

Det er i markant grad de yngste respondenter på mellem 18 og 29 år, der har sværest ved at udpege forsvar som et af Danmarks tre forbeholdsområder (blot 21 pct. i denne gruppe udpegede dette område). Gruppen tæller også færrest, der svarer korrekt på spørgsmålet om hvor mange andre medlemslande, der har forbehold (7 pct. ramte rigtigt). Det peger på, at der er et behov for at få EU-undervisningen bedre integreret på danske skoler og gymnasier.